

Gezondheidseffectscreening Stad & Milieu

Voor een gezonde inrichting van de woonomgeving

Uw gemeente en een gezond milieu

Nieuwe woningen, nieuwe wegen, nieuwe bedrijven. In een gemeente die in beweging is, dient het volgende project zich aan als het vorige nog niet is afgerond. Op welke manier houdt de gemeente bij haar plannen rekening met de bewoners? Hoeveel stank zal er zijn? En hoeveel fijn stof, lawaai of luchtverontreiniging? Maar bovenal: welk effect heeft dit op de gezondheid van de bewoners? Antwoorden hierop krijgt u door een Gezondheidseffectscreening (GES) te laten uitvoeren door de GGD.

Ervaring

In 2000 verscheen het handboek GES Stad & Milieu. Sindsdien is voor uiteenlopende projecten een GES opgesteld. In een aantal gevallen leidde dit tot aanpassing van de oorspronkelijke plannen. Bijvoorbeeld in het Gezondheidspark Dordwijk te Dordrecht waar langs de snelweg kantoren komen in plaats van woningen.

Gebruik

- De GES is toepasbaar voor stedelijk en landelijk gebied.
- In het handboek is opgenomen hoe een GES zo effectief mogelijk kan worden toepast en hoe een maximaal effect op de planvorming kan worden bereikt.
- Met een grafische module kunnen milieugezondheidskwaliteiten (de GES-scores) digitaal in kaart worden gebracht.

Onvoorziene overlast

De nieuwbouwwijk die het visitekaartje van de stad had moeten worden, is twee jaar na de oplevering nog maar voor de helft bewoond. Er is groen, er is water, er zijn woningen in verschillende prijsklassen met een karakteristieke architectuur. Maar de geur die de veevoederfabriek verderop verspreidt, is nogal penetrant en de overlast die de spoorlijn veroorzaakt, blijkt groter dan van tevoren was gedacht. Bewoners klagen of gaan op zoek naar iets anders. Voor de gemeente is de wijk van het visitekaartje in een nachtmerrie veranderd. Een GES kan dergelijke problemen vooraf in kaart brengen en kan de gemeente gelegenheid geven hierop te anticiperen.

Wat is een GES Stad & Milieu?

Vaak worden de effecten van het milieu op de gezondheid pas duidelijk nadat een project is uitgevoerd. De Gezondheidseffectscreening Stad & Milieu (GES) is een instrument waarmee een gemeente vooraf inzicht krijgt in de verschillende factoren die van invloed zijn op de gezondheid van de (toekomstige) bewoners. Het geeft een goed beeld van de gezondheidskundige knelpunten en kansen bij ruimtelijke, herstructurerings- of verkeersplannen.

De Gezondheidseffectscreening is ontwikkeld in opdracht van de ministeries van VWS en VROM. Een GES kan bij veel projecten en plannen een zeer waardevolle investering zijn, waardoor uw gemeente een beter plan kan maken, toekomstige problemen voorkomt en op termijn fors kan besparen. De GGD kan een GES uitvoeren voor uw gemeente.

Wanneer een GES

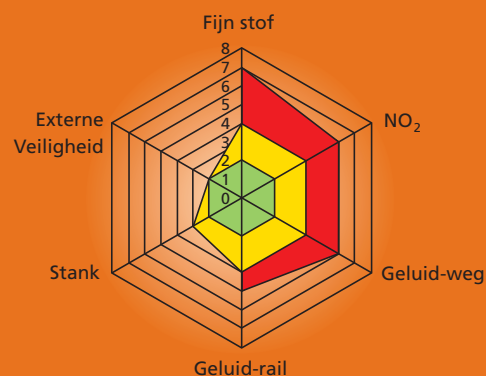
Door een GES uit te laten voeren bij de start van een nieuwbouw- of herinrichtingsproject krijgt uw gemeente beter inzicht in gezondheidskundige knelpunten door milieubelasting. U weet waar u aan toe bent en u kunt tijdig zoeken naar alternatieven. U weet waar gezondheidswinst is te halen. Een vroeg uitgevoerde GES laat ook zien waar de belasting van het milieu en de gezondheid van bewoners het laagst is, zodat u een gebied zo gezond mogelijk kunt inrichten. Ook als er nog geen plannen liggen kunt u een GES inzetten om de ontwikkelingsmogelijkheden van een gebied te bepalen. Een GES is niet alleen bedoeld voor nieuwbouwplannen, maar kan ook voor gebieden interessant zijn, waar vanwege verkeer of industrie inzicht nodig is in de gezondheidssituatie van bewoners.

Het GES-vooronderzoek

Bij een GES wordt een kwantitatief onderzoek altijd voorafgegaan door een kwalitatief vooronderzoek. Zo kan een kwalitatieve GES het besluit onderbouwen dat een kwantitatieve GES niet noodzakelijk is of maar voor enkele milieufactoren hoeft te worden uitgevoerd. Een GES kan zo in enkele dagen globaal inzicht geven in knelpunten en kansen.

Een GES laat u weten:

- Welke bronnen van milieuverontreiniging er zijn;
- Hoe hoog de milieubelasting voor bewoners ter plaatse is;
- Hoeveel mensen hieraan zijn blootgesteld en of daar kwetsbare groepen bij zijn;
- Tot welke gezondheidseffecten dit mogelijk kan leiden;
- Hoe u tot een gezonde inrichting van het gebied kan komen.

GES-scores in radardiagram.

De overlast van fijn stof, NO₂, geluid van de weg en rail leiden tot een GES-score van 4 (matig) tot 7 (zeer onvoldoende).

Het onderzoek en de resultaten

Het uitvoeren van een GES door de GGD duurt gemiddeld 15 tot 20 dagen.

De gemeente levert gegevens over aanwezige bronnen die het milieu en de gezondheid kunnen beïnvloeden, zoals industrie- en landbouwbedrijven, wegen, spoorwegen, vliegverkeer, scheepvaart, bodemverontreiniging, hoogspanningslijnen en opslagtanks in de buurt. Die gegevens worden verkregen bij gemeentelijke afdelingen, de milieudienst, Rijkswaterstaat of de provincie. Op basis hiervan beoordeelt de GGD of blootstelling aan milieufactoren als luchtverontreiniging, geluid, stank en risico's door opslag, productie en transport van gevaarlijke stoffen (externe veiligheid) voor nadelige gezondheidseffecten in het plangebied kan zorgen. Per milieufactor komt er een uitspraak over de milieugezondheidskwaliteit (de GES-score). Deze kan uiteenlopen van zeer goed tot zeer onvoldoende. Inzicht hierin helpt uw gemeente bij de keuze voor het beste planalternatief.

De aanbevelingen

Een GES is niet verplicht en de gemeente bepaalt zelf wat er met de resultaten gedaan wordt. Het GES-rapport geeft op basis van de GES-scores gerichte aanbevelingen. Deze aanbevelingen kunnen betrekking hebben op de inrichting van het gebied (bouw geen woningen maar kantoren in een bepaalde zone), op extra maatregelen (zorg voor geluidswerende voorzieningen) of op de nieuwbouw zelf (bouw de slaapvertrekken in de woningen niet aan de zijde van de snelweg).

GES in de praktijk

Door historische groei zijn er in de binnenstad van Harderwijk onder andere problemen ontstaan op het gebied van de leefbaarheid, de bereikbaarheid en parkeermogelijkheden. De gemeente Harderwijk heeft het plan ontwikkeld om van een industrieterrein dat naast het oude stadscentrum ligt een gebied te maken voor wonen en recreëren. De industrie verhuist naar een gebied buiten de stad. In het plangebied worden woningbouw, de aanleg van een boulevard en een jachthaven en ondergrondse parkeermogelijkheden gerealiseerd.

Een knelpunt wordt gevormd door de provinciale weg N302 die direct langs het gebied loopt. Het is mogelijk dat toekomstige bewoners last zullen krijgen van geluid en luchtverontreiniging. Daarnaast is het een route voor gevaarlijke stoffen waardoor ook externe veiligheid een rol speelt.

De GGD heeft middels de GES-methode de gezondheidseffecten in kaart gebracht, zodat de gemeente in staat is om passende maatregelen te nemen en ook toekomstige bewoners een beter beeld kunnen krijgen van de gezondheidssituatie in het gebied.

Geluid door wegverkeer in Harderwijk in 2020 Stikstof door wegverkeer in Harderwijk in 2020

De presentatie

De verschillende GES-scores worden per milieufactor in grafieken en in gekleurde contourvlakken op kaarten aangegeven. Zo wordt in een oogopslag duidelijk waar de knelpunten zich bevinden, maar ook waar gezondheidswinst te behalen is. Het visualiseren brengt de risico's van verschillende milieufactoren en daarmee gecombineerde blootstelling binnen een gebied snel in kaart. Een GES kan zo de effecten van ruimtelijke ontwikkelingen transparant maken. De heldere presentatie kan ook goed gebruikt worden bij de voorlichting aan bewoners en belangstellenden. Ten slotte helpt een GES de keuzes in het planproces inzichtelijk te maken. Dat draagt bij aan een goede verantwoording aan bestuurders en (toekomstige) bewoners.

Een GES uitvoeren

Wilt u een GES door de GGD laten uitvoeren of wilt u informatie over de GES? Neem dan contact op met de GGD in uw regio (www.ggd.nl). In een oriënterend gesprek kan de GGD de mogelijkheden voor uw gemeente aangeven. GGD'en worden bij het uitvoeren van een GES ondersteund door de helpdesk die gevestigd is bij GGD Rotterdam-Rijnmond. Vanaf 2008 ondersteunt het RIVM de GGD'en bij de GES.

GES-methode

In het handboek GES Stad & Milieu is de methode omschreven. Verder bevat het achtergrondinformatie over gezondheid en milieu. Dit handboek kunt u downloaden via:

- de website Stad & Milieu van het ministerie van VROM:
www.minvrom.nl/stadenmilieu
- GGD Kennisnet: www.ggd Kennisnet.nl/40428

Colofon

Deze folder is een uitgave van GGD Nederland, ontwikkeld in opdracht van het ministerie van VROM en in samenwerking met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en het ministerie van VWS.

Voor meer informatie: **www.ggd.nl**

Meer exemplaren van deze brochure kunt u bestellen bij VNG
Informatiecentrum, telefoon 070 - 3738020 of informatiecentrum@vng.nl.

Tekst: Charlotte Snel

Eindredactie: communicatie GGD Nederland

Ontwerp: AC+M, Maarssen

Gewijzigde druk, mei 2007

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

